

Figues d’un altre paner

Jordi Jover Garcia

Cabrafiguera al Toll de l’Olla del riu Brugent (Farena).
Foto: Jordi Jover Garcia.

Senyores i senyors, en plena campanya global en favor de l’escalfament i la sequera, la nostra subversiva primavera ha segrestat l’estiu fins les darreries d’agost. Potser per la gelosia d’haver perdut el paper principal d’aquest 2014 en favor de la tardor, o tal volta, simplement s’han començat a transferir algunes competències, les climàtiques com a mínim, perquè al País Valencià no ha caigut ni una gota. Però bé, això són figues d’un altre paner.

Siga com siga, aquesta circumstància m’ha permès fer l’amfibi i gaudir amb la gravetat fa unes hores al Toll de l’Olla de Farena, un xicotet gorg amb un salt d’aigua i una preciosa figuera que pareix fer ràpel a la vora. No us sembla subtil la forma com la natura m’ha fet memòria dels nostres comptes pendants? Si la botànica fóra una religió estariem parlant d’eixa figuera com una aparició divina; jo simplement li donaré les gràcies al pardalet que va tenir tant de sentit estètic a l’hora de deixar els seus excrements plens de llavors de figuera.

Una relació ben curiosa aquesta de la religió amb la figuera. Ben curiosa i ben antiga. Els grecs ja consagraven la figuera al déu Dionís o Bacus, deïtat del vi i suposat impulsor de la luxúria i l’èxtasi en les seues bacanals (d’aquest déu ve l’origen de la paraula), transmeses als romans pel sud d’Itàlia

i atribuïdes a ells fins l’actualitat. Els romans al seu torn consagraven la figuera a la important deessa Juno, deïtat del matrimoni i garant de l’embaràs. De fet, en alguns ritus matrimonials a vegades s’incloïa una copa farcida de figues. En el límit de la religió, va ser en el Lupercal, sota la figuera *Ruminalis*, on van ser alletats Ròmul i Rem, fundadors de Roma, per una lloba.

Per altra banda, als evangelis de Lluc, Mateu i Marc de la religió catòlica trobem la paràbola de la figuera. A més, a l’antic món àrab a part de representar la fecunditat, «At-tin», les figueres, és el nom de la noranta-cinquena sura de l’alcorà musulmà. Fins i tot es creu que Buda va assolir el nirvana sota una figuera sagrada, i és per això que aquesta espècie oriental de figuera va ser descrita pel científic suec Carl Von Linné com a *Ficus sagrada*.

Per acabar de condimentar el binomi figuera-creences, si llegim el Gènesi, uns quants dies després del Big Bang, sis concretament, Eva va donar a Adam, per suggeriment de Satanàs amb cos de serp, una poma prohibida per Déu. Adam i Eva, en pecar, van sentir pudor d’anar en conill (nuets) i es van tapar amb fulles de figuera. Tindrien més a mà les fulles del pomer, però si us heu fixat en el limbe d’ambdues, la de figuera té ostensiblement major superfície. De

totes formes, és graciós que Eva es tapara –i perdoneu l’expressió– la «figa» amb fulles de figuera. Però així és, com ja hem dit, que aquest fruit ha anat lligat a la fertilitat des dels inicis de les societats antigues, potser per la seua semblança morfològica amb els òrgans sexuals femenins.

De totes formes, seria frívol atorgar totalment a l’anatomia comparada aquesta important relació del nostre arbret amb la religió. De ben segur, la figuera no haguera estat tan present a les creences si no haguera tingut una importància alimentària històrica gran.

Una bona mostra del que us acabe de dir són les representacions de la collita de les figues trobades a les piràmides de Gizeh de l’Antic Egipte o les referències que feia Homer a les seues propietats nutricionals a l’*Odíssea*. De fet, a Grècia tenien tanta importància les *sykon* que durant les guerres del Peloponès se’n va prohibir el comerç i exportació, però la restricció va esdevenir en comerç il·legal. Les figues, una volta assecades per a la seua conservació i transport, eren carregades en vaixells que tractaven de burlar la llei. Deguera ser tan influent a l’època aquesta prohibició que fins i tot es va crear un nou mot grec, *sykophantes*, per als delators dels vaixells que tractaven d’esquivar la nova norma. *Sykophantes* ve de *sykon* (figa) i

phantes (mostrar), i el que és més curiós, aquest mot, encara vigent a la nostra llengua, el podem trobar al diccionari com a *sicofanta*, amb el mateix significat, delator. No és fantàstic?

El paper de la figuera (*ficus*) en època romana no va ser menor, ni de bon tros. Com a exemple, es diu que Cató el Vell va mostrar al senat figues fresques de

«És graciós que Eva es tapara –i perdoneu l’expressió– la «figa» amb fulles de figuera. Però així és, com ja hem dit, que aquest fruit ha anat lligat a la fertilitat des dels inicis de les societats antigues»

Cartago per evidenciar el potencial de la reconstruïda urbs i rival comercial després de la segona guerra Púnica. Després es creu que va enunciar la famosa frase *Carthago delenda est* (cal destruir Cartago).

D’altra banda cal destacar un ús curiós de les figues atribuït als romans.

És poc coneguda la seua afició per produir *foie* d’oques encebades amb farina de figues assecades. El fetge hipertrofiat que se n’extreia l’anomenaven *iecur ficatum*, on *iecur* és fetge en llatí i *ficatum* significa de figues. Posteriorment, el nom del producte, supose que per comoditat, va acabar acurtant-se a *ficatum*, cosa que fascinantment va derivar en els diferents mots que rep l’òrgan anatòmic a les diferents llengües llatines. *Foie* en francès, *ficat* en romanès, *fegato* en italià, *hígado* en castellà i òbviament *fetge* en català.

Per acabar, un article del juny del 2006 a la revista *Science* assegurava haver trobat restes fòssils de figues partenocàrpiques (cultivades) emmagatzemades en un poblat neolític de la vall de riu Jordà, amb més de 6.500 anys d’antiguitat. Aquesta troballa situaria la figuera com el cultiu més antic descobert fins el moment, per davant dels cereals.

Supose que ara comenceu a comprendre la seua importància. Els pocs requeriments del seu conreu, la seua riquesa energètica (hui sabem que també en calci, magnesi i potassi), juntament amb una fàcil conservació han fet de la figuera un dolç company de viatge. Un viatge enèrgic, un viatge lingüístic, un viatge legislat, un viatge fèril. »